

В І Д Г У К

офіційного опонента

на дисертацію **Цянь Сюй**

«Феномен гітари в музичному мистецтві Європи та Китаю:

історичні проєкції»,

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю

025 «Музичне мистецтво»

Специфіка сучасного наукового пошуку стрімко охоплює все більший горизонт явищ і феноменів музичного мистецтва, поступово посилюючи історичні, теоретико-методологічні, зокрема й міждисциплінарні (філософські, естетичні, соціокультурні) дискурси дослідження. Посилення ролі філософських, соціокультурних аспектів у музикознавчих дослідженнях сприймається позитивно, оскільки це дозволяє глибше розуміти музику, вивчаючи її як багат шаровий феномен, а також ефективно використовувати досягнення суміжних сфер культури і науки. Такий підхід дозволяє розширити інструментарій дослідження і отримати більш повну картину досліджуваних явищ. Особливо цікавим та результативним виявляється звернення до відносно молодих та маловивчених сфер міжкультурної взаємодії європейського та китайського гітарного мистецтва. Паралельні процеси стрімкого розвитку у XX–XXI століттях позначили рух до академізації всіх мистецьких напрямів – виконавської, композиторської творчості, педагогічної, наукової, організаційної діяльності. Це обумовило акумулювання традицій та впровадження інноваційних технологій в питаннях органології інструментів, техніки та технології гри, методів викладання, пропагування сольного, ансамблевого та оркестрового музикування, створення виконавських шкіл, творчих спільнот, товариств та об'єднань,

підготовку й реалізацію чисельних фестивалів, конкурсів, різноманітних концертних проєктів тощо.

Слід зазначити, що дисертаційне дослідження Цянь Сюй «Феномен гітари в музичному мистецтві Європи та Китаю: історичні проєкції» суттєво претендує на успішне освоєння вітчизняним музикознавством чергового сектора явищ гітарного мистецтва. За порівняно короткий період існування української гітаристики високу експертну оцінку вже здобули наукові роботи, присвячені вивченню тенденцій розвитку світового гітарного мистецтва та специфіки становлення гітарних шкіл, феноменології творчості у контексті європейської гітарної музики XX століття, проблемам виконавчої інтерпретації, особливостям гітарної фактури, універсалізму та специфіці мислення у стилях гітарної творчості. національним досягненням у галузі відновлення гітарного репертуару та ін. Тому наукова рефлексія автора роботи про гітару та багатогарові мистецькі, соціокультурні історико-музикознавчі, органологічні, виконавські прояви її феномену у контексті розвитку глобальних пластів європейського та китайського музичного мистецтва демонструють суттєву актуальність та новизну обраного пошукового напрямку.

Структура дисертації виявляє традиційні риси подібних робіт і складається з трьох основних розділів, в яких логічно і послідовно розкривається заявлена проблематика дослідження.

У Першому розділі «Феномен гітари в історичній проєкції хордофонних інструментів» дослідник одразу проявляє гнучкість і варіативність в аналітичному підході щодо висвітлення одного з базових завдань роботи – «визначити місце гітари серед хордофонних інструментів як соціокультурного феномена, простежити етапи її еволюції та виявити міжкультурні виміри її функціонування» [с. 25 дисертації]. Він зміщує фокус уваги з хронологічної канви розвитку гітари та гітароподібних інструментів, яка могла б забезпечити формалізований підхід до деталізації історичних подій і явищ – як загальновідомих, так і ретельно винайдених завдяки опрацюванню великої кількості спеціалізованої іноземної літератури. Відбувається фіксація більш

широкого горизонту сприйняття гітари – її соціокультурного виміру, в якому усвідомлюються чинники та обставини, що діяли в різні епохи і локаціях, впливаючи на відозміну конструктивних особливостей, ролі інструмента в житті й побуті, а також на підвищення рівня його адаптивності та трансверсійності. У другому параграфі «Становлення та розвиток гітарознавства: історико-музикознавчий аспект» структуровано головні підсумки попередніх важливих наукових розвідок в царині історії гітарного мистецтва вітчизняних та закордонних вчених з окресленням перспектив компаративного аналізу культурно-стильових взаємодій у гітарному мистецтві Європи та Китаю. Масштабність прояву культурно-мистецького тезаурусу автора, його важливі ідеї та оригінальні припущення підкреслюють проведену кропітку дослідницьку роботу у багатьох напрямках.

Наступні розділи роботи побудовані на відносно паралельному русі щодо розкриття історичних проєкцій розвитку гітари в Європі та Китаю. Потрібно підкреслити, що, в цілому, обрана дослідником порівняльна траєкторія визначення важливих елементів та шарів феномену гітари, її генетичних попередників в історичному, мистецькому, соціокультурному вимірах вбачається вельми перформативною, бо специфіка будь-чого найкращим чином пізнається у співставленні, розумінні ступеня відмінності або спорідненості. Так, в Другому розділі «Гітара в європейському музичному мистецтві: “шлях на інструментальний Олімп”» вибудовується прогресія накопичення важливих маркерів: розвитку та еволюційних стрибків в культурі та мистецтві, відозмін відповідного інструментарію (лютня – віуела – гітара), а також поступової трансформації статусу інструментів, їх гендерних, соціальних ролей разом з культурною ідентичністю виконавців та публіки. Вдало обрано показові віхи еволюційного руху – ранньомодерна доба, барокова та романтична епохи, ситуація XX–XXI століть. На кожній історичній ділянці дослідником ретельно визначені характерні риси, аксіологічні та онтологічні параметри існування гітароподібних хордофонів і

відповідної культури музикування – від стану периферійності та маргінесу до королівського визнання й набуття академічного статусу.

Третій розділ «Становлення китайської гітарної школи: інтенції західних та східних традицій» розкриває нові для вітчизняного митця східні історико-культурні коди, знайомить з еволюційними процесами хордофонів, що вплинули на розвиток гітарного мистецтва в Китаї. Компаративний підхід тут реалізовано з максимальною амплітудою. Порівнюються типологічні, органологічні, культурні, соціальні маркери розвитку китайської піпи і європейських віуели, лютні та гітари. У ХХ столітті фактично відбувається конвергенція і збагачення традицій різних інструментів, а піпа та гітара, на думку Цянь Сюя, фактично забезпечують «багатошаровий діалог між Заходом і Сходом, традицією та сучасністю, акустикою й електронікою» [с. 145 дисертації]. Цілком слушна думка. Погоджуємось з таким трактуванням зближення й посилення міжкультурної взаємодії в естетичних парадигмах Заходу і Сходу.

Окремої уваги в дисертації заслуговує характеристика процесів інституціоналізації сучасної китайської гітарної школи на прикладі вивчення життєтворчості Чен Чжі, якому належить роль головного реформатора гітарної освіти. Наведені автором історичні та біографічні відомості, умови соціокультурного ландшафту, матеріали та згадки китайських дослідників допомогли створити показову траєкторію розвитку китайської гітарної школи та її тісний зв'язок з європейськими виконавськими практиками.

Також цінним елементом представленої роботи, на додаток до історико-культурного та соціально-естетичного дискурсів осмислення феномена гітари, є її аналітична складова. Цікаві музикознавчі спостереження викладені у підрозділі 3.3, де автор визначає контури взаємопроникнення далеких культурних кодів безпосередньо на прикладі аналізованої музики – циклу «Пісні з Китаю» Бенджаміна Бріттена та «Екстатичного поховання» сучасної китайсько-американської композиторки Янфань Сюй. В цілому, суміш послідовного та паралельного векторів дослідження у поєднанні з

компаративними елементами аналізу, глибокими міркуваннями, важливою деталізацією відомостей з актуальної джерельної бази демонструють логічність та переконливість авторської стратегії розбудови трьох основних розділів дисертації.

У Висновках аргументовано презентовані ключові ідеї та завдання, що отримали належне обґрунтування в основній частині роботи. Щодо технічних параметрів оформлення, в цілому воно відповідає високому рівню. У тексті можна відмітити поодинокі недоліки: незначна кількість орфографічних помилок, пропусків слів або повторів. Нотні приклади, представлені в додатках, є достатньо інформативними, проте відчувається брак посилань на конкретні виконавські інтерпретації музичних творів, що є майже стандартною практикою в сучасних дослідженнях, присвячених виконавському мистецтву.

Аналізуючи загальні контури представленого дослідження, треба проартикулювати також інші його позитивні характеристики – ефективний підбір та опрацювання теоретичної бази дисертації. У роботі актуалізується достатньо суттєвий обсяг сучасної української та зарубіжної літератури: монографії, статті, дисертації та інші спеціалізовані джерела. Ідеї вітчизняних науковців отримали подальше осмислення, а залучення важливих історичних та аналітичних матеріалів європейських і китайських вчених, безсумнівно, збагачує пошукові вектори українського гітарознавства.

Концепція захисту дисертації – представлення нових ідей, тверджень, міркувань та умозаключень – передбачає обговорення та уточнення окремих положень, роз'яснення певних позицій, що допомагає зміцнити теоретичний базис роботи та ще більше розкрити її актуальність і специфіку. Тому в традиційній частині пропонуються для обговорення наступні питання:

1. Чи відомі Вам твори для гітари українських композиторів, у яких простежуються китайська тематика або східні інтонаційні впливи? Якщо так, то яким чином вони реалізуються — у вигляді алюзійного, «екзотичного» елемента чи шляхом глибшої інтеграції у музичну мову?

2. Чи існують музичні проєкти або ансамблі, які здійснюють поєднання європейської та китайської гітарної традиції, і яким чином такі ініціативи реалізують міжкультурний діалог у виконавській практиці та репертуарі?

Щодо необхідної практики дотримання принципів академічної доброчесності. У дисертації запозичення, цитування, згадки інших дослідників мають відповідне оформлення й посилання на першоджерела, які містяться у списку використаної літератури. Структура та обсяг роботи відповідає вимогам, передбаченим пунктами 5, 6, 7, 8 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а також наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій». Анотація у відповідному стислому виді репрезентує основні завдання та надбання роботи. Статті та зазначені апробації змістовно виявляють визначені позиції дослідження.

Сумуючи вищесказане, підкреслимо, що рецензована дисертація постає як актуальна праця, що відрізняється широкою історичною панорамою розглянутих явищ і процесів гітарного мистецтва, цікавими та оригінальними міждисциплінарними підходами до вирішення поставлених завдань, суттєвою науковою новизною, високим рівнем володіння академічною стилістикою викладення матеріалу, широким колом опрацьованої сучасної закордонної спеціалізованої літератури. Надані матеріали можуть стати цінним та ефективним підґрунтям для подальших наукових розвідок в сфері академічної гітарної творчості, а також слугувати цінним підґрунтям у суміжних секторах історії та теорії музичного виконавства, для навчальних курсів та практичної діяльності студентів, викладачів й поціновувачів мистецтва гри на гітарі.

Отже, представлена дисертація **«Феномен гітари в музичному мистецтві Європи та Китаю: історичні проєкції»** відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України, що висуваються до наукових робіт

відповідного рівня, а її автор – **Цянь Сюй** заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво» з галузі знань 02 «Культура і мистецтво».

Кандидат мистецтвознавства, доцент,
доцент кафедри народних інструментів
України Харківського національного
університету мистецтв
імені І. П. Котляревського

В. М. Ткаченко